

Een (mis)rekening in de waterketen

De vraag naar leidingwater uit de kleinzakelijke markt vertoont in Midden-Nederland al jaren een dalende tendens. Op zoek naar de achtergronden van deze afzetdaling heeft Vitens recent een aantal klanten geïnterviewd, onder meer over de afwegingen die zij maken bij de keuze tussen leidingwater en een eigen grondwaterinstallatie. Die afweging wordt vaak gemaakt in termen van terugverdientijd. In dit artikel beschrijven we twee voorbeelden. Het blijkt dat de terugverdientijd sterk afhankelijk is van lokale belastingtarieven, wanneer deze afhankelijk zijn gemaakt van het geleverde volume leidingwater. Ook de huidige vrijstelling van grondwaterbelasting voor kleine winningen kan de doorslag geven.

Een veehouderij nam tot 2002 jaarlijks 5.000 kubieke meter leidingwater af en liet toen een bron slaan op 100 meter diepte. De jaarafname van leidingwater daalde daarna naar 750 kubieke meter. De bron is niet vergunnings- of meldingsplichtig; wel wordt zij door de gemeente 'meegenomen' bij de jaarlijkse inspectie in het kader van de milieuvergunning. Deze ondernemer investeerde 8.000 euro en sloot een onderhoudscontract af voor 350 euro per jaar. Het energieverbruik van de installatie kost hem 1000 euro per jaar. In deze gemeente betaalt de veehouderij hetzelfde vaste rioolrecht als een huishouden. De hoogte van de rioolheffing werd door de overstap op een eigen bron dus niet beïnvloed. Ook de verontreinigingsheffing bleef onveranderd: omdat de veehouder een groot deel van het ingenomen water niet loost, zijn die lasten niet rechtstreeks afhankelijk van het verbruik over de watermeter.

Rekening houdend met de toenmalige watertarieven berekende deze ondernemer in 2002 een terugverdientijd van drie jaar. Had hij, net als het waterbedrijf, over het gewonnen volume grondwaterbelasting moeten afdragen, dan was de terugverdientijd toen 4,5 jaar geweest.

De tariefstructuur is sindsdien gewijzigd, met een hoger vast bestanddeel en een lagere kubieke meterprijs. Als deze klant nu nog steeds 5.000 kubieke meter per jaar zou afnemen, zou hem dat ten opzichte van 2002 een voordeel van 24 procent kunnen opleveren. Zou hij pas nu voor de keuze staan een eigen bron te slaan, dan is daardoor de terugverdientijd zes jaar

geworden. Met grondwaterbelasting erbij zou de terugverdientijd nu zelfs op 14 jaar uitkomen. Dat betekent dat wanneer deze klant grondwaterbelasting zou moeten betalen, hij nu waarschijnlijk voor de gehele waterbehoefte klant zou blijven bij Vitens. Dat geldt ook als de grondwaterbelasting in haar geheel, dus ook voor de waterbedrijven, zou zijn afgeschafte.

Een ander, vleesverwerkend, bedrijf neemt per jaar 1.500 kubieke meter leidingwater af en heeft Vitens advies gevraagd over de keuze voor een kleine eigen winning. Daarmee zouden ze het leidingwatergebruik kunnen reduceren tot omstreeks 100 kubieke meter. Dit bedrijf staat in een gemeente die het rioolrecht int op basis van alleen de watermeter, zoals dat in ruim 40 procent van de gemeenten in de provincie Utrecht gebeurt (zie kader). Door over te stappen op een eigen bron kan dit bedrijf dus op de rioolheffing besparen. Als het leidingwatergebruik inderdaad tot onder de 300 kubieke meter daalt, kunnen ook op de Belasting op Leidingwater nog een paar tientjes bespaard worden. Verder bestaat in dit geval ook nog de 'kans' dat de verontreinigingsheffing (die aanzienlijk hoger ligt dan het watertarief) een rol gaat spelen. Dat gebeurt als de bron om welke reden dan ook door het waterschap genegeerd wordt bij het vaststellen van het volume waarover de heffing wordt toegepast. Voor deze ondernemer berekenen we in dat geval een terugverdientijd van slechts 1,5 jaar; maar in het advies gaan we uit van een correcte berekening van de zuiveringsheffing en is de terugverdientijd vijf jaar. Wanneer de gemeente haar rioolrecht loskoppelt van de watermeter, gaat de terugverdientijd naar

twalf jaar. Als er dan ook nog grondwaterbelasting over het zelf gewonnen volume bij zou komen, wordt het zelfs 20 jaar. Ook hier spelen de belastingtarieven dus een doorslaggevende rol bij de keuze om wel of niet klant te blijven van het waterbedrijf.

Consequenties

Uit deze voorbeelden blijkt de doorslaggevende invloed van de diverse belastingtarieven op de keuzes van deze ondernemers. Die keuzes hebben ook consequenties voor waterschap en gemeente. Wanneer een ondernemer een eigen bron laat slaan, derven zij (belasting)inkomsten, die gecompenseerd moeten worden in de tarieven van andere belastingplichtigen. De overstap van leidingwater op grondwater verandert immers niets aan hun kosten. De hoeveelheid en de samenstelling van het ter verwerking aangeboden afvalwater veranderen er niet door; of het moet zijn dat de hoeveelheid wat toeneemt, omdat een onbemeterde eigen bron geen prikkel tot zuinig gebruik meer geeft.

Ook het waterbedrijf zal compensatie moeten zoeken in de tarieven van andere klanten. Tegenover de inkomstendaling bij een dalend volume staat slechts een zeer beperkte kostendaling, doordat de kosten grotendeels vast zijn. Die kostendaling zit voornamelijk in de grondwaterbelasting per onttrokken kubieke meter. Die kostendaling is op haar beurt weer een inkomstenderving voor de rijksschatkist. En ook bij het Rijk staat hier geen daling van de uitgaven tegenover. De ondernemer kiest, terecht, voor optimalisatie van zijn lokale kosten op basis van de voor hem geldende omstandigheden. Zijn investering betekent echter een verhoging van de totale kosten voor de waterketen.

Ieder midden- of kleinbedrijf dat voor een eigen bron kiest, laat een boring maken waarvan de capaciteit, macro-economisch gezien, niet nodig is aangezien de waterbedrijven doorgaans voldoende wincapaciteit bieden. De aandacht voor mogelijke negatieve gevolgen op langere termijn van het toenemende gefragmenteerde gebruik van grondwaterlagen is groeiende, maar in veel regio's nog zwaar onvoldoende. Het op deze wijze inzetten van grondwater zal hierdoor op termijn op gespannen voet komen te staan met het streven naar duurzaamheid.

Wij concluderen dat het maatschappelijk rendement van aan de watermeter gekoppelde heffingen op de huidige wijze negatief is. Dat geldt ook voor de grondwaterbelasting in haar huidige, selectief toegepaste, vorm. We zien verschillende mogelijke oplossingen. Een eerste is de functie van de watermeter te beperken tot het afrekenen van geleverd leidingwater, dus zonder andere heffingen. Een tweede is het afschaffen van de grondwaterbelasting, dan wel het toepassen van de grondwater-

De provincie Utrecht telt 29 gemeenten, waarvan 21 een volume-afhankelijk rioolrecht heffen. Daarvan geven twaalf gemeenten aan dat voor het 'geleoste' volume uitsluitend naar de meter van het waterbedrijf gekeken wordt. In enkele gevallen wordt dit volume geminderd als de klant aantoonbaar niet al het ingenomen water te lozen. Negen gemeenten hanteren een verordening die voorschrijft dat voor het volume het aangevoerde én het opgepompte water meetellen. Hoewel we dit niet nader onderzocht hebben, bestaat het sterke vermoeden dat lang niet alle eigen voorzieningen onder deze regelingen bekend zijn.

Voor de verontreinigingsheffing schrijft de wet voor (als het niet om de forfaitaire heffing gaat) dat het afgevoerde volume berekend wordt: aangevoerd plus opgepompt minus niet-afgevoerd. Ook hier wordt algemeen aangenomen dat lang niet alle eigen voorzieningen correct worden meegerekend. De meeste kleinere winningen zijn niet vergunningsplichtig en voor de meldingsplicht hanteren veel provincies geen al te streng handhavingsbeleid. Bovendien houdt de meldingsplicht geen plicht tot bemetering van de eigen winning in.

belasting op alle, dus ook kleine, winningen. Als derde noemen we strakkere regelgeving en handhaving rondom de eigen winningen: controle op de meldingsplicht, verplichte bemetering, toepassing van de rioolheffing. We zijn ons bewust van de politieke en praktische hobbels die bij deze oplossingen te nemen zijn. De gekozen oplossing zou moeten leiden tot een stelsel van tarieven, dat van gelijkwaardige toepassing is op alle bronnen in de waterketen. Alleen eerlijke concurrentie tussen leidingwater en eigen voorzieningen leidt tot maatschappelijk verantwoorde keuzes.

Marcel Lips (Vitens)

Jaap Stumphius (Van de Geijn Partners bv)